

מצוה ל"ו - משמרות הכהנים

מצוה ל"ו היא שצונו שיהיו הכהנים עובדים למשמרות, תעבוד כל משמרת שבוע אחד ולא יד הכל מעורבת יחד, זולתי ברגלים שיעבדו כל המשמרות כולן בשוה וכל מי שבא מהם מקריב. וכבר התבאר זה בדברי הימים איך חלק דוד ושמואל אותם לעשרים וארבעה משמרות, והתבאר בסוכה שברגלים יד כולם שוה. ולשון מצוה זו אמרו "וכי יבא הלוי וגו' ובא בכל אות נפשו, ושרת בשם ה' אלהיו, חלק כחלק יאכלו". ולשון ספרי "ובא בכל אות נפשו", יכול לעולם, תלמוד לומר "באחד שעריך", בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד, וזהו בשלש רגלים, יכול כל המשמרות שוות בקרבנות הרגל הבאים שלא מחמת הרגל, תלמוד לומר "לבד ממכריו על האבות", מה מכרו אבות זה לזה, אתה בשבתך ואני בשבתך, כלומר הסכמתם בכל סדור משמרות העבודה משמרה בכל שבוע. וכן פירש אונקלוס: בר

פירוש המצוה

מצוה ל"ו היא שצונו - כל בית ישראל - שיהיו הכהנים עובדים למשמרות, באופן שתעבוד כל משמרת שבוע אחד ולא תהיה יד הכל מעורבת יחד - שלא יעבדו כולם כל הזמן שלא כסדר, זולתי ברגלים שיעבדו אז כל המשמרות כולן בשוה, וכל מי שבא מהם - מן הכהנים של כל המשמרות - מקריב. וכבר התבאר זה בדברי הימים (א' כ"ד, ג') איך חלק דוד ושמואל אותם לעשרים וארבעה משמרות, כך שפעמיים בשנה עובדת כל משמרת, והתבאר בסוכה (נ"ה ע"ב) שברגלים יד כולם שוה. ולשון מצוה זו אמרו (דברים י"ח, ו'-ח'): "וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר ה' ושרת בשם ה' אלהיו ככל אחיו הלויים העמדים שם לפני ה'. חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות", ומכאן שמדובר בכהנים, שכן אין הלויים אוכלים מן הקרבנות. ולשון ספרי (שופטים, כ"ה): "ובא בכל אות נפשו", יכול לעולם, כלומר תמיד, בכל השנה, תלמוד לומר "באחד שעריך", ודרשו: בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד, וזהו בשלש רגלים, שעולים כולם לרגל, יכול כל המשמרות שוות גם בקרבנות שבזמן הרגל, הבאים שלא מחמת הרגל, כגון נדרים ונדבות, תלמוד לומר "לבד ממכריו על האבות", מה מכרו אבות זה לזה, איזו מכירה עשו האבות, אתה בשבתך ואני בשבתך, כלומר הסכמתם שהסכימו ביניהם בכל סדור משמרות העבודה איזו משמרה בכל שבוע. וכן פירש אונקלוס על הפסוק "לבד ממכריו על האבות": בר

ממטרתא דייתי בשבתא דכן אתקיננו אבהתא. וכבר בארו דיני מצוה זו בסוף
גמרא סוכה.

פירוש המצוה

ממטרתא - חוץ ממשמרת - דייתי בשבתא - שבאה בשבת - דכן אתקיננו אבהתא -
שכן תיקנו האבות. וכבר בארו דיני מצוה זו בסוף גמרא סוכה.

מקורות המצוה בתורה

דברים י"ח, ו'-ח'

וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם וכא בכל אנת נפשו אל המקום אשר יבחר ה'. ושרת בשם ה' אלֵהיו ככל אחיו הלויים העמדים שם לפני ה'. חלק פחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות.

העניינים המתבארים במצוה

ספר המצוות והי"ד החזקה: ההבדל בין ההגדרות בספרים השונים. האם המצוה לעבוד במשמרות או שהמצוה שיעבדו כולם בשה ברגל.

מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן: דברי הרמב"ן במצוה זו מורכבים. פותח הוא כחלק ומסיים כמודה לדברי הרמב"ם. אף על פי כן שונה שיטתו גם למסקנה.

משנת תנאים: שני מדרשים מבררים מצוה זו, ספרי ומשנת רבי אליעזר. הספרי מובא על ידי הרמב"ם והוא מקור שיטתו, ומשנת רבי אליעזר מובא על ידי הרמב"ן והוא מקור שיטתו.

מנין מצוות המשמרות: רס"ג מונה שתי מצוות במשמרות, ובה"ג אינו מונה אפילו מצוה אחת.

לשון תורה ולשון חכמים: בלשון תורה מודגש ה"חלק", ובלשון חכמים "משמר". החלק הוא זכות האכילה, והמשמר הוא חובת העבודה.

ספר המצוות והי"ד החזקה

לשון הרמב"ם בספר המצוות:

מצוה ל"ו היא שצונו שיהיו הכהנים עובדים למשמרות, תעבוד כל משמרת שבוע אחד ולא יד הכל מעורבת יחד, זולתי ברגלים שיעבדו כל המשמרות כולן בשוה וכל מי שבא מהם מקריב. וכבר התבאר זה בדברי הימים איך חלק דוד ושמואל אותם לעשרים וארבעה משמרות, והתבאר בסוכה שברגלים יד כולם שוה. ולשון מצוה זו אמרו "וכי יבא הלוי וגו' ובא בכל אות נפשו, ושרת בשם ה' אלהיו, חלק כחלק יאכלו". ולשון ספרי "ובא בכל אות נפשו", יכול לעולם, תלמוד לומר "באחד שעריך", בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד, וזהו בשלש רגלים, יכול כל המשמרות שוות בקרבנות הרגל הבאים שלא מחמת הרגל, תלמוד לומר "לבד ממכריו על האבות", מה מכרו אבות זה לזה, אתה בשבתך ואני בשבתי, כלומר הסכמתם בכל סדור משמרות העבודה משמרה בכל שבוע. וכן פירש אונקלוס: בר ממטרתא דייתי בשבתא דכן אתקינא אבהתא.

בי"ד החזקה שינה הרמב"ם הגדרת המצוה, זה לשונו (הל' כלי המקדש והעובדים בו פ"ד הל' ג'-ה'):

משה רבינו חלק הכהנים לשמונה משמרות, ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר, וכן היו עד שמואל הנביא, ובימי שמואל חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר... ומצות עשה להיות כל המשמרות שוים ברגלים, וכל שיבא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד עובד וחולק עמהם, ואין אומרין לו לך עד שיגיע משמרך שנאמר "וכי יבא הלוי מאחד שעריך וגו'". כמה דברים אמורים בקרבנות הרגלים ובחילוק לחם הפנים ובחילוק שתי הלחם של עצרת, אבל נדרים ונדבות ותמידין אין מקריבין אותן אלא משמר שזמנו קבוע ואפילו ברגל, שנאמר "חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות", כלומר "חלק כחלק יאכלו", בקרבנות הצבור, ואין חלק כחלק בשאר הדברים שכבר חלקו אותם האבות וקבעום כל משמר ומשמר בשבתו.

בספר המצוות הגדיר הרמב"ם את המצוה כעבודת הכהנים במשמרות, והרגלים נזכרים כהגבלה במצוה, שברגלים אינה מתקיימת, ואילו בי"ד החזקה הגדיר הרמב"ם את המצוה כעבודת כל המשמרות בשוה ברגל.

אין לומר שהרמב"ם חזר בו בי"ד החזקה ממה שכתב בספר המצוות, שהרי חזר על ה"סתירה" גם במניינים שבריש הי"ד החזקה, הלא הם כתובים אחר הקדמתו לספרו¹.
במנין הקצר שעל סדר ספר המצוות כתב:

להיות הכהנים עובדין במקדש משמרות משמרות, ובמועדים עובדין כאחד,
שנאמר "וכי יבא הלוי וגו' לבד ממכריו על האבות".

וברמזי המצוות שבריש הלכות כלי המקדש והעובדים בו כתב:
שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים.

המנין הקצר שעל סדר ספר המצוות מתאים לספר המצוות, ורמזי המצוות שבריש הלכות כלי המקדש והעובדים בו מתאימים ללשונו בהלכות.

לעיל במצות עשה ל"ב, "וקדשתו" (עמ' רכד), בארנו את ההבדל בין ספר המצוות לי"ד החזקה.

בספר המצוות מצד מנין המצוות, הגדרת מצות "וקדשתו" היא לכבד את הכהנים, שכן הכנתם לקרבן כבר כלולה היא במצות הקרבנות.
בי"ד החזקה מצד ההלכה בספר עבודה, הגדרת מצות "וקדשתו" היא הכנתם לקרבן.
מצות המשמרות ממשיכה בשיטה זו.

בספר המצוות אין מצוה מיוחדת להכין את הכהנים ולייעדם לקרבן. רק מצוה זו "שציוונו שיעבדו הכהנים למשמרות" היא המצוה העוסקת במינוי הכהנים לעבודתם. המינוי נעשה לעבוד במשמרת של שבוע מסויים "אתה בשבתך".

בספר המצוות באה מצוה זו אחר מצות שמן המשחה העוסקת במינוי כהן גדול על ידי משיחתו. בהמשך למצוה זו באה המצוה העוסקת ב"מינוי" כהנים לעבודתם. על כן מתאימה ההגדרה "שיעבדו הכהנים למשמרות", ובתוכה באה ההגבלה האומרת שברגלים יד הכל שוה לעבודה.

בי"ד החזקה כוללת מצות "וקדשתו" את הכנת הכהנים לקרבן. חלק מהכנה זו הוא חלוקת הכהנים למשמרות.

חלק המצוה המיוחד למצות המשמרות אינו אלא המצוה שיהיו כולן שוות ברגלים.
הדברים מדוקדקים בלשון הרמב"ם שהביא את החלוקה למשמרות בהמשך ל"וקדשתו" ולהכנת הכהנים לקרבן, ורק אחר כך הביא מצות עשה שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים.
זה לשון הרמב"ם בריש פ"ד מהלכות כלי המקדש והעובדים בו (הל' א'-ה):

¹ הרמב"ן בהשגתו למצוה הביא לשון הי"ד החזקה וכתב על זה: "זוה הלשון הוא מדוקדק יותר ממה שכתב כאן במאמר (בספר המצוות)". הרי"ף פרלא (ח"א, שע"ח ע"ב) הבין שהרמב"ן סבור שהרמב"ם חזר בו, עיי"ש. רבים האריכו בהבדל בין לשונות הרמב"ם, עי' ערוך השלחן העתיד קדשים סי' כ"ב סעיפים י"ב-י"ז, דבר שבמנין מצוה ל"ו ובנושאי הכלים שעל ספר המצוות.

הכהנים הובדלו מכלל הלויים לעבודת הקרבנות שנאמר "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים", ומצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכניסם לקרבן שנאמר "וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב".
וצריך כל אדם מישראל לנהוג בהן כבוד הרבה ולהקדים אותם לכל דבר שבקדושה, לפתוח בתורה ראשון, ולברך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון.
משה רבינו חלק הכהנים לשמונה משמרות, ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר, וכן היו עד שמואל הנביא, ובימי שמואל חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר, ועל כל משמר ומשמר ראש אחד ממונה, ועולין לירושלים לעבודה משמר לכל שבת, ומיום השבת ליום השבת הן מתחלפין, משמר יוצא והאחר שהוא אחריו נכנס, עד שיגמרו וחוזרין חלילה.

ומצות עשה להיות כל המשמרות שוים ברגלים, וכל שיבא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד עובד וחולק עמהם, ואין אומרים לו לך עד שיגיע משמרך שנאמר "וכי יבא הלוי מאחד שעריך וגו'".

במה דברים אמורים, בקרבנות הרגלים ובחילוק לחם הפנים ובחילוק שתי הלחם של עצרת, אבל נדרים ונדבות ותמידין אין מקריבין אותן אלא משמר שזמנו קבוע ואפילו ברגל, שנאמר "חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות", כלומר "חלק כחלק יאכלו" בקרבנות הצבור, ואין חלק כחלק בשאר הדברים שכבר חלקו אותם האבות וקבעום כל משמר ומשמר בשבתו.

מובן, אפוא, מדוע בספר המצוות ההגדרה היא "שצונו שיהיו הכהנים עובדים למשמרות", ובי"ד החזקה ההגדרה היא "להיות כל המשמרות שוים ברגלים".

הדברים מפורשים בספר "קריית ספר". זו לשונו בהל' כלי המקדש והעובדים בו פ"ד²:

מצות ק"י לקדש הכהנים מתוך הלויים לקרבן ולכל דבר שבקדושה, דכתיב "וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב", וכתיב "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים". וצריך כל אדם לנהוג בהם כבוד הרבה ולהקדימם לכל דבר שבקדושה דכתיב "וקדשתו", דמשמע לכל דבר שבקדושה. ומתחלקים הכהנים למשמרות לעבודת המקדש, משמר יוצא ומשמר נכנס, דכתיב "לבד ממכריו על האבות".

מצות קי"א שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים וכל כהן שיבוא עובד וחולק דכתיב "וכי יבוא הלוי מאחד שעריך ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת וגו'".

² גם הסמ"ג שדרכו להביא את הרמב"ם חילק בין דין המשמרות, שהביאם בסוף מצוה ק"ע (ונראה שט"ס היא, ושייכת המצוה לקע"א שהיא מצות "וקדשתו" ואין לה כלל שייכות לק"ע שהיא מצות תקיעה בחצוצרות), ומצוה קע"ב היא שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים.

מדבריו ברור שעצם החלוקה למשמרות היא חלק ממצות "וקדשתו", ועוד מצוה יש שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים.

מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן

רמב"ן בהשגתו לספר המצוות פותח דבריו במצוה זו כחולק על הרמב"ם, ומסיים כמודה לרמב"ם במניינו. פתיחת דבריו היא:

ולפי דעתי אין מצות הכתוב הזה שיעשו משמרות... אין בפרשה צוואה על המשמרות אבל המצוה הוא שיעבוד הכהן בכל אות נפשו ברגל ולא ימנעוהו מלבד בממכרים שעשו עליהם האבות שהם בשאר ימות השנה ובדברים הבאים שלא מחמת הרגל...

ונראין הדברים עוד שאף המדרש הזה אסמכתא בעלמא הוא, שרצו לקיים הפרשה אף לאחר תקון המשמרות. והנראה במשמרות שהוא תיקון נביאים לא חובה. כמו שאמרו (תענית כ"ז) משה רבינו ע"ה תיקן שמונה משמרות ויסדו דוד ושמואל הרואה באמונתם עשרים וארבעה, מפני שיש בתקון המשמרות זרוז, שאילו היו הכל עובדים כל השנה, ואי אפשר שלא יחזרו לעריהם ולבתיהם, כשלא יהיה עליהם זמן קבוע בחזרתם לעבוד יארע להם בזה עצלה, ולכן קבעו להם זמן שיבאו בתיקון המשמרות... ואמר "לבד ממכריו" שאם מכרו אבות זה לזה אתה בשבתך ואני בשבתי או אתה בחדשך ואני בחדשי אין הבא במשמר שאינו שלו זוכה בקרבנות ואינו חולק עמהן.

ומכאן נתקנו המשמרות, לא שיהיה עליהן מניעה שלא יעבדו כולם. אבל הענין כולו סדור כמשפט הכהנים. וכן עשו עוד ארבע ועשרים משמרות בלויים ולא בא בהם כתוב או מדרש. שהפרשה הזו בכהנים בלבד היא כמו שכתב "חלק כחלק יאכלו" ואין ללויים במקדש אכילה כלל.

עד כאן הוכיח רמב"ן שאין מצוה כלל בחלוקת המשמרות. ואחר שהביא מדרש משנת ר' אליעזר (כמובא להלן בפרק הבא), שינה סגנונו וכתב:

והעיקר הנראה מכל מה שהזהירו במשמרות שהיא מצוה מקובלת ממש מסיני ולא נכתבה בתורה. אבל הסדר הוא במשמרות בשני ענינים. (האחד) שיעבדו כולם למשמרות חלוקות בין לויים בין כהנים תהיה כל משמרה ממונה על מקום מיוחד ועל עבודה מיוחדת... והענין השני במשמרות הוא שימכרו שבתם זה לזה ויעבדו משפחה פלונית שבת אחת ומשפחה פלונית שבת אחרת ולא נצטוינו בו בתורה ולא נהג במשכן אבל היתה בידם ממש... לפיכך ידונו רבותינו עוד בזה כי אהרן נצטוה בזה התיקון על המשמרות מפי משה מפי הקודש ולא חדשו הכהנים והלויים מעצמם אלא

ששמרו קבלה שבידם מבית אבי אביהם. וזה הוא שאמרנו שהיא מצות קבלה הלכה למשה מסיני... ושמא יהיה כל הסדר כתקונו נמנה מצוה אחת שהכל תשלום ענין.

אף שלא חולק הרמב"ן על הרמב"ם במנין המצוות, ולמסקנתו יש מצוה אחת של משמרות, חולק הוא עליו בשלושה דבריו עיקריים.

א. המצוה היא מצות קבלה הלכה למשה מסיני.

ב. ומשה בסיני קיבל גם את משמרות הלויים וגם את המספר כ"ד.

ג. מצות המשמרות אינה רק דין בזמן, "אתה בשבתך ואני בשבתי", אלא גם דין במקום ובסוג העבודה, כציווי במשכן: "אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְאֵל מְשָׁאוֹ" (במדבר ד', י"ט).

מצות המשמרות לדעת הרמב"ן היא בעולם, שנה ונפש.

בעולם בחינת המקום (מידות פ"א מ"א):

בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש... והלויים בעשרים ואחד מקום.

וביחד הם עשרים וארבעה מקומות.

בשנה בחינת זמן (סוכה נ"ו ע"א):

"לבד ממכריו על האבות", מה מכרו האבות זה לזה, אני בשבתי ואתה בשבתך.

ובנפש בחינת עבודה מיוחדת לאדם (במדבר ד', י"ט):

אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְאֵל מְשָׁאוֹ.

המצוה כוללת כהנים ולויים כאחד.

כיון שסובר רמב"ן שזו הלכה למשה מסיני, הרי פשוט הוא שכל מה שנוהגים בפועל במשמרות הוא אשר נתקבל בסיני והכל בכלל.

הרמב"ם, לעומת זאת, לומד מן הפסוקים, והפסוקים הלא מדברים בכהנים בלבד, ולא נרמז בהם מספר המשמרות, ואינם עוסקים אלא בחלוקה למשמרות בזמני העבודה בלבד.

להלן נראה את המקורות מהם שאבו רמב"ם ורמב"ן את דבריהם.

משנת תנאים

שני מדרשים עוסקים במצות עבודת הכהנים במשמרות. האחד מדרש הלכה והשני מדרש אגדה.

בספרי על פרשת שופטים דרשו את הפסוקים (דברים י"ח, ו'-ח'): :

וְכִי יָבֹא הַלְוִי מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הוּא גֵר שָׁם וְכֹא בְּכָל אֶנֶת
נִפְשׁוֹ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה'. וְשֵׁרֶת בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵי כָּל אֶחָיו הַלְוִיִּם
הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי ה'. חֶלֶק כְּחֶלֶק יֵאָכְלוּ לְבַד מִמִּכְרֵי עַל הָאֲבוֹת.

כך דרשו בספרי (שופטים, כ"ה):

"וכי יבוא הלוי הוא", יכול בבן לוי ודאי הכתוב מדבר, תלמוד לומר "מאחד
שעריך", משלא נטלו שעריהם במקום אחד, יצאו לויים שנטלו שעריהם
במקום אחד.

"ושרת", בראוי לשירות, יצאו לויים שאינן ראויים לשירות...

"ובא בכל אות נפשו", מכאן אתה אומר כל המשמרות שוים בקרבנות הרגל
הבאים מחמת הרגל, שנאמר "ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר
ה'". יכול לעולם, תלמוד לומר "מאחד שעריך", בשעה שישראל נכנסים
בשער אחד - בשלש רגלים...

מנין אתה אומר כל המשמרות שוין באימורי הרגלים ובחלק לחם הפנים,
תלמוד לומר "חלק כחלק יאכלו", חלק לאכילה כחלק לעבודה, חלק
לעבודה כחלק לאכילה.

יכול יהיו כל המשמרות שוין בקרבנות הרגל הבאים שלא מחמת הרגל,
תלמוד לומר "לבד ממכריו על האבות", מה מכרו האבות זה לזה, אני
בשבתי ואתה בשבתך.

בספרי דרשו את הפרשה בכהנים דווקא ולא בלויים. אף שגם הלויים נחלקו לכ"ד
משמרות, אין מקור חלוקה זו מן התורה.

את ההוכחה שמדובר בכהנים מבאר הנצי"ב על הספרי:

"תלמוד לומר מאחד שעריך משלא כו" - דמאחד שעריך מיותר כיון דכתיב
"מכל ישראל וגו'" אלא שעריך לשון פרנסה כענין "ואכלו בשעריך" דכתיב
במתנות ונקרא כל מתנה שער. וכיון דכתיב "מאחד שעריך" משמע שיש לו
הרבה שערים, ובא מאיזה מהן שבא, והוא בכהנים שיש לו כמה מתנות,
אבל לוי אין לו אלא מעשר ראשון.

הוכחה נוספת היא מן המילה "ושרת" - בראוי לשירות.

הרמב"ם בהלכה הביא הוכחה נוספת מ"חלק כחלק יאכלו", לאפוקי לויים שאינם אוכלים
בקרבנות.

נראה שהספרי הביא שתי הוכחות לחלוקה למשמרות, האחת "בשעריך" - לשון "ואכלו
בשעריך", על חלק האכילה, שלכל משמרת זכות אכילת הקרבנות של אותו שבוע, והשניה
"ושרת" - בראוי לשירות, על העבודה, שלכל משמרת חובת עבודת הקרבנות ושאר
עבודות של אותו שבוע.

הפרשה בעיקרה עוסקת ברגלים - בקרבנות הבאים מחמת הרגל בהם כל המשמרות שוות,
ובקרבנות הבאים שלא מחמת הרגל, בהם הזכות היא של המשמרת של אותו שבוע. מכאן

יש ללמוד שיש משמרת מיוחדת לכל שבוע, "אתה בשבתך ואני בשבתי". אין בפסוקים ולא בספרי גילוי למספר המשמרות שנחלקו הכהנים.

מדרש משנת רבי אליעזר עוסק בל"ב מידות שהאגדה נדרשת בהן. פתיחת המדרש היא:

אמר ר' אליעזר בירבי שמעון, כל מקום שאתה מוצא דבריו של רבי אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי בהגדה עשה אונך כאפרכסת, שנאמר "להקשיב לחכמה אזניך תטה לבך לתבונה", שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם. למוד לך הגדה, שמתוך כך אתה מכיר את התורה ודרכי בוראך, ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו.

מידה י"ז היא:

מדבר שאינו מתפרש במקומו ומתפרש במקום אחר.

והמדרש מביא דוגמאות לשימוש במידה זו. אחת מהן נוגעת לענייננו:

משפחות בני קהת יחנו על ירך המשכן תימנה, משפחת הגרשוני וגו', אבל לא שמענו שצוה הקב"ה שיעשה את בניו ארבע ועשרים משמרות. והיכן שמענו, להלן, "אלה פקדתם לעבדתם לבית ה' ביד אהרן אביהם כאשר צוהו ה' אלהי ישראל". מלמד שהיתה מצוה זו ביד משה ואהרן.

בדרשה זו נכללים הכהנים והלוויים במשפחות גרשון, קהת ומררי, שהם כלל שבט לוי, ואף מדובר על כ"ד משמרות כמפורט בדברי הימים.

נראה שעניינו של מדרש אגדה הוא להסמיך את הדבר הנהוג אל הפסוקים, ובכך לרומם את המציאות. על כן כללו את הלוויים, שהרי אף הם נחלקו לכ"ד משמרות, ואף נקטו במספר כ"ד כאילו נאמר כבר למשה ואהרן.

אם נדייק נראה שמחלוקת הרמב"ם והרמב"ן במצוה זו היא בעצם מחלוקת הספרי ומשנת רבי אליעזר.

הרמב"ם בספר המצוות מצטט את הספרי. הרמב"ן בהשגתו מצטט את משנת רבי אליעזר. מן הספרי למד הרמב"ם שהחלוקה למשמרות מעשה נכון הוא ועל כן חשבה למצוה. הספרי בונה את דבריו על הידיעה הברורה שיש משמרות כהונה ולכל משמרת הזמן המיועד לה, ועל כן צריך לומר שברגלים כל המשמרות שוות בקרבנות הבאים מחמת הרגל. בקרבנות שאינם באים מחמת הרגל, הרי הם כשאר כל השנה שהמשמרת העוברת זוכה בהם. על כן ברור שמצוה מן התורה לחלק את הכהנים למשמרות.

הרמב"ן בהשגותיו מצטט את משנת רבי אליעזר ואחר שהביא לשון המדרש כתב:

והעיקר הנראה מכל מה שהזהירו במשמרות שהיא מצוה מקובלת ממה מסיני ולא נכתבה בתורה.

יסוד זה בודאי לקוח ממשנת רבי אליעזר שם אמרו שהמשמרות לא נתפרשו בתורה ונתפרשו במקום אחר. וממשיך הרמב"ן להסביר שיטתו:

אבל הסדר הוא במשמרות בשני ענינים. שיעבדו כולם למשמרות חלוקות בין ליום בין כהנים תהיה כל משמרה ממונה על מקום מיוחד ועל עבודה מיוחדת בכל הענין שצוה בהם במשכן (במדבר ד') "איש איש על עבודתו". והוזהרו במיתה לשעה ולדורות שלא יקרב אחד למלאכת חבריו.

לאור המדרש, כולל הרמב"ן את כ"ד משמרות הלויים במצוה זו, ועל כן גם הביא כאן את ההלכה שנאמרה בלויים שלא יעבדו האחד במלאכת חברו (עי' לעיל במצות עבודת הלויים).

בהמשך הדברים מתייחס הרמב"ן גם לכ"ד משמרות, שמן המדרש עולה שאף המספר היה ביד משה ואהרן:

ומשה רבינו ע"ה שתיקן שמונה משמרות צוה בהן לימי שילה ונוב וגבעון וצוה בהשלמת עשרים וארבע משמרות לבית המקדש, והוא לפי שיצטרכו לצאת לערי ישראל כדי שיהיו זריזין לבא ליום קבוע ולא יעברו המועד, ודוד ושמואל עשו המצוה אשר היתה קבלה בידם והוא שנאמר (דברי הימים א' ט') "המה יסד דויד ושמואל הרואה באמונתם וגו'".

לפי הספרי כתובה המצוה בתורה, ונאמרה רק על הכהנים ולא על הלויים, ולא נאמר במצוה מספר המשמרות.

לפי משנת רבי אליעזר המצוה אינה כתובה בתורה אף שניתנה למשה, ונאמרה ביחס לכהנים וביחס ללויים³, ואף נאמר בה המספר כ"ד משמרות⁴. הרמב"ם נקט כספרי והרמב"ן כמשנת רבי אליעזר.

מנין מצוות המשמרות

רס"ג בספר המצוות שלו כתב בענין המשמרות (עשה קכ"ה, קכ"ו):

וחלק כחלק. וממכר משמר המברך.

³ דברי הרמב"ן המבוססים על משנת רבי אליעזר הם בודאי המקור למה שכתב בספר החינוך (מצוה תק"ט) בהגדרת המצוה: "שיהיו הכהנים והלויים עובדים במקדש למשמרות", והמנחת חינוך (אות ב') תמה עליו אחר שהביא את המקורות שהמצוה בכהנים בלבד, וזה לשונו: "על כן דברי הרב המחבר (חינוך) כאן צ"ע מאד, דכלל במצוה זו לויים, הן לענין חילוק משמרות והן לענין רגל כתב כמה פעמים דלויים גם כן ברגל שוים... אבל הלויים אינם בכלל זה לענין רגלים... ודברי הרב המחבר צ"ע גדול כעת". כאמור, דברי החינוך מבוססים על מדרש משנת רבי אליעזר המובא ברמב"ן, ואשר עליו מבסס הרמב"ן את דבריו.

⁴ מדרשים נוספים באגדה דורשים מן הכתובים מספר כ"ד משמרות, עי' שיר השירים רבה פרשה ג', ט"ו, על הפסוק (שיר השירים ג', ד'): "הִנֵּה מִטְתּוֹ שְׁלֹשְׁמָה שְׁשִׁים גְּבָרִים סָבִיב לָהּ מִגְּבַרְי יִשְׂרָאֵל" - "אלו כ"ד משמרות כהונה וכ"ד משמרות לוייה וי"ב מחלוקות", ושם פרשה ד', ט': "...מילין קציבין, כ"ד משמרות כהונה, וכ"ד משמרות לוייה, שנים עשר מחלוקות...".

נושא כליו הרי"פ פרלא באר דבריו (ח"א, שע"ח ע"א):

ומלשון רבינו הגאון ז"ל מתבאר שכוונתו למנות בזה שתי מצוות, האחת מדכתיב "חלק כחלק יאכלו", והשנית מסיפא דקרא דכתיב "לבד ממכריו על האבות".

ואחר שהביא הרי"פ פרלא את לשון הספרי המשיך לבאר (שם ע"ב):

וזה היא כוונת רבינו הגאון ז"ל למנות מדכתיב "חלק כחלק" מצוה שיהיו כל המשמרות שוות בקרבנות הרגלים להקרבה ולאכילה. ומדכתיב "לבד ממכריו על האבות" מצוה שבכל השנה לא יעבדו בערבוביא, אלא בחלוקת משמרות כל אחת בזמנה הקבוע לה. וזהו שכתב "וממכר משמר המברך", כלומר משמר היוצא שהוא המברך למשמר הנכנס כדאמרינן בפ"ק דברכות (י"ב ע"א) עיי"ש, דכל משמר היוצא ומוסר זכות עבודתו למשמר הנכנס הרי הוא כמוכר זכותו למשמר הנכנס בשביל זכותו של זה שהניח לזה תחילה.

חידוש גדול חידש הרס"ג, בהגדרת המשמרות ובמנין המצוות. את הפסוק "לבד ממכריו על האבות" באר הרס"ג שהאבות קבעו שכל משמר ימכור למשמר הבא את זכויותיו בעבודה ובקרבנות. בהבנה רגילה האבות התקינו לכל משמר את השבת המיוחדת לו וזו היתה צורת חלוקת הזכויות של כולם. כל משמר אחר שסיים את השבוע, ממילא הגיע תור המשמר הבא ואין צריך למכור לו זכויותיו. הרס"ג חידש שכל משמר מוכר למשמר הבא את זכותו בקרבן. בכך יש לבאר פשר הברכה שמברך משמר היוצא את משמר הנכנס, שכן הוא המעביר לו את העבודה. כביכול משלו הוא נותן למשמר הבא ועל כן הוא המברך.

מכאן גם הסיק רס"ג שיש שתי מצוות. האחת לאכול חלק כחלק, חלק אכילה כחלק עבודה, וזה מתבטא ברגלים שכל אחד יכול לעבוד ולקבל חלקו בקרבן הבא מחמת הרגל. השניה למכור את זכויות הקרבן למשמר הבא, וזה בכל ימות השנה, וברגלים בקרבנות שאינם מחמת הרגל.

הרמב"ם מונה מצוה אחת כיון שהרגל וכל השנה הם פרטים בסדר עבודת המשמרות. כעין דברים שכתב רמב"ן בסוף דבריו:

ושמא יהיה כל הסדר כתקונו נמנה מצוה אחת שהכל תשלום ענין.

לדעת הרמב"ם "לבד ממכריו על האבות" ביאורו הוא שהאבות תיקנו זמנו של כל משמר ואין צריך שימכור כל משמר זכויותיו למשמר הבא. על כן המצוה היא העבודה והאכילה במשמרות בכל השנה, וברגלים כולם כאחד, והכל ענין אחד.

בה"ג לא הביא כלל מצוה זו במניינו. נראה שהבין שאין המשמרות אלא פרטי הלכה של מצות אכילת קדשים (עשה קכ"ז במניינו).

לשון תורה ולשון חכמים

לשון תורה היא "חלק כחלק יאכלו", חלק העבודה וחלק האכילה. כך נאמר גם בדברי הימים א' (כ"ד, א'-ה'): :

וּלְבְנֵי אֶהְרֹן מַחְלָקוֹתָם... וַיַּחְלְקוּם בְּגוֹרְלוֹת אֵלֶּה עִם אֵלֶּה.

אמנם גם לשון "משמרת" נאמרה בדברי הימים א' (כ"ה, ח'; כ"ו, י"ב):

וַיִּפְּלוּ גוֹרְלוֹת מִשְׁמֶרֶת לְעֵמֶת פְּקֻטָן כְּגֹדֹל מִבֵּין עִם תְּלָמִיד.
לְאֵלֶּה מַחְלָקוֹת הַשְּׁעָרִים לְרֵאשֵׁי הַגְּבָרִים מִשְׁמֶרֶת לְעֵמֶת אַחִיהֶם לְשַׁרְת
בְּבֵית ה'.

עיקר לשון תורה היא מלשון "חלק".

חכמים קבעו את עיקר הלשון "משמרת".

נראה שהבדל יש בין הלשונות.

לשון "חלק" מבטאת את חלוקת הזכויות בקרבן. גם "ממכרם על האבות" (שהוא המשך ל"חלק כחלק יאכלו") שייך יותר במכירת זכויות אכילת הקרבנות.

לשון "משמר" מבטא את חובות העבודה.

בהגדרת המצוה בספר המצוות מודגשת חובת העבודה במשמרות. זו היא מצות העבודה במשמרות שהיא מצוה על מנהיגי האומה לסדר את משמרות הכהנים. היו אלה משה, דוד ושמואל שקיימו מצוה זו וסדרו את המשמרות.

יש להבין לאור זה את המדרש הפותח את ספר תהלים:

"אשרי האיש אשר לא הלך". זהו שאמר הכתוב "שוחר טוב יבקש רצון" (משלי י"א), מי הוא זה, זה דוד מלך ישראל, שהיה שוחר בטובתן של ישראל, להעמיד מהם עשרים וארבע משמרות כהונה, ועשרים וארבע משמרות לוייה. "יבקש רצון", שהיה מבקש רחמים שתשרה עליו שכינה כדי לברך את ישראל, והיכן ברכן, באשרי האיש. "ודורש רעה תבואנו", זה דואג ואחיתופל.

טובתן של ישראל היא להעמיד מהם משמרות. החובות הם הטובה האמיתית, ומהם תבוא הברכה לישראל והאושר האמיתי.

"אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים", הרואים את החיים כמקור לנהנתנות ולקבלת זכויות וטובות הנאה. "כי אם בתורה ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה", אלו הם חובות החיים שהם ההנאה האמיתית, הסיפוק והאושר.

